

PULA

IMVULA

GROWING FOOD • PEOPLE • PROSPERITY

KORANTA YA PGP YA BAHLAHISI BA NTSENG BA HOLA

Setshwantsho: Tersia Drotsky

Fedisa lehola la mariha ho kotula dijothollo betere

KOMELLO YA SELEMO SA TLHAHISO YA TEMO SA 2023/2024 E BOETSE E TOBOKETSA BOHLOKWA BA MONGOBO O BOLOKILWENG MOBUNG. HO BA LE MONGOBO O LEKANENG HO TLA EKETSA MENYETLA YA MOLEMIRUI YA HO FUMANA KOTULO E ATLEHILENG. KE BOIKARABELO BA MOLEMIRUI HO BOLOKA MONGOBO, HO ETSA BONNETE BA HORE DIJALO TSA SELEMO SE LATELANG DI TLA BA LE MONGOBO O LEKANENG O BANG TENG HONA QALONG YA SELEMO SA TEMO.

Ka lebaka la dipula tse ngata tsa Mmesa dibakeng tsa tlhahiso ya hlabula, ho na le kgonahalo e kgolo ya hore lehola la mariha e tla ba bothata. Balemirui ba bangata ba wela lerabeng la hore ba se fedise lehola la mariha. Ba nahana hore ho lema, metjhini e kotulang le diphoofolo di tla le fedisa, empa ka bomadimabe ho lema ha ho fedise bothata bona.

Mahola ana a qeta mongobo mme ha molemirui a batla ho a fedisa hamorao, o tla lemoha hore ho lema ha ho a fedise ka hohle-hohle 100%. Qetellong mahola ana a mariha a qetella a sa kgone ho ka fediswa mane masimong. Qetellong ho ba le kgaello ya mongobo – masimo a omeletseng haholo hore a ka lengwa kapa a jalwa, a tla qetella a bakile kotulo e fokolang.

Ho eketsa ho kotulo e fokolang, hona ho baka kgonahalo ya kotsi esita le mehala e mengata e tswang ho molaodi wa banka. Hopola hore balemirui ba lokela ho laola mongobo ka hobane ke karolo ya bohlokwa tlhahisong ya dijothollo.

LEHOLA LA MARIHA

Lehola la mariha le tlwaetse maemo a mariha ebile le ka phela, la hla nakong ya komello ya mariha. Mahola ana a bile a na le bokgoni ba ho sebedisa metsi ka tshwanelo le ho hola kamoo le kekeng la kgona ho ka fediswa kamora dipula tsa pele tsa hlabula.

Nakong ya mariha, mahola ana a mariha hangata ha a hole a hlahella ka hodimo ho mobu empa metso ya ona e hola kapele ka tlasa mobu. Ka lebaka la kgolo e phethahetseng ya metso, mahola a mariha a ka sebedisa mongobo wa dipula tsa pele, mme hona ho etsa hore a kgone ho hola kapele. Kgolo ena e tla sebedisa mongobo ka tshwanelo, mme ka hona masimo a omella haholo hore a ka lengwa kapa a jalwa. Ho fedisa lehola ha se boithabiso empa ke tshwanelo. Nakong ya selemo, masimo a lokela ho hlweka mme ha ho lokele hore ho be le lehola la mariha.

- Conyza spp.* ke mahola a mariha a lokelang ho fediswa. A kenyeletsa:
- Fleabane (*skraalhans*).
 - *Senecio consanguineus* kapa ragwort (*radiatorbossie*).
 - *Argemone ochroleuca* kapa Mexican poppy (*witblombloudissel*).

Fedisa lehola la...

1

Dimela tse nyenyane tsa Conyza.

HO FEDISA LEHOLA LA MARIHA

Taba e kgolo ke mokgwa wa ho fedisa lehola la mariha. Ho fedisa lehola la mariha ke tshwanelo mme balemirui ba lokela ho hlophisa ho le fedisa. Buisana le moemedi wa sethibelalehola esale pele ho fumana mokgwa o nepahetseng ka ho fetisisa wa phediso ya lehola. Hlokomela tsohle tse lokelang ho etswa ho lema ho fumana leano le lokileng ka ho fetisisa.

Haeba mahola a mariha e le bothata polasing ya hao, sebedisa mokgwa wa ho fapanya dijalo ka dijalo tse kang poone, sonobolomo le dinawa tsa soya. Dijalo tsena di o fa nako ya fedisa lehola la mariha ka ho sebedisa dikhemikhale esita le metjhini. Ho molemo ho tadima kgwebo ya hao ka kakaretso le ho etsa meralo ka nepo.

Ho fedisa lehola ha se boithabiso empa ke tshwanelo.

Hangata ho lema o sa tebise esale pele kamoo ho ka kgonehang ka teng, esita le ho sebedisa sebolayalehola ho dimela tse nyenyane tse ntseng di hola nakong ya qetello ya Hlakubele kapa qalong ya Mmesa, ho tla lekana. Ho lokela ho toboketswe hore mahola a mariha a lokela hore ebe a ntse a le manyenyane, mohlala, *Conyza spp.* e lokela ho ba boemong ba *rosette* e le hore sebolayalehola se tsebe ho sebeta ka tshwanelo.

Masimong a poone, ho ka ba boima ho sebedisa dithibelalehola. Hangata sefofane kapa sesebediswa se phahameng se a hlokeha, empa bothata ke hore sebolayalehola ha se hlile ha se a ngodisetswa mosebetsi ona. Bothata bona bo etsa hore ho be boima ho fafatsa mahola a mariha ka katleho. Dithempheretjha tse tlase nakong ya Phupjane, Phupu le Phato le tsona di ama dithibelalehola hampe. Ka hona hona ho bolela hore tshebediso ya disebediswa tsena ha se kgetho e ntle tsebetsonge e tlwaelehileng ya tlhahiso.

Ha ho sebediswa metjhini e lemanang, balemirui ba lokela ho etsa bo-

2

Moru wa dipalesa tsa fleabane.

3

Palesa ya argemone, e bileng e tsejwang hape e le Mexican poppy kapa witblombloudissel.

4

Peo e nyenyane ya semela sa ragwort.

5

Moru wa dimela tse hodileng tsa ragwort.

nnete ba hore dilemi di arohantswe ka tsela e oho tla ba le hona ho thibela makgalo moo mahola a mariha a sa tlo tloswa. Ho potlakela ho lema masimo kamora kotulo, ke mokgwa o betere wa ho fedisa mahola a mariha.

Haeba molemirui a batla ho sebedisa dithibelalehola ho fedisa mahola a ikgethileng a sedges, diphuputso tsa saense di kgothaletsa tshebediso ya metswako ya *glyphosate* hammoho le dithibelalehola tse ding tse nang le dipheho tse itseng tse fapaneng, hona a le ho fetola kapa ho fapanya dithibelalehola bakeng sa ho fedisa tswelopele ya thibelo.

Ho ya ka ditaello tsa leibole, 2,4D e ka fafatswa e kopantswe le *glyphosate* kapa *atrazine*. Empa re ile ra hlokomedisa ka sekgahla se iphetang sa *atrazine* ho dijalo tse latelang. *Paraquat*, e leng sebolayalehola se sa kgethweng se ka sebediswa le sona. Etsa bonnete ba hore mahola a mongobo haholo, e leng o ka bang bonyane dilitara tse 300 tsa metsi ka hektara.

Tshebediso ya *glyphosate* e tla be e thuse ka ho fedisa *ragwort* (*radicatorbossie*) le *Mexican poppy* (*witblombloudissel*). Etsa bonnete ba hore o buisana le moemedi wa sebolayalehola wa heno e le ho etsa qeto e nepahetseng ya ho fedisa lehola la mariha.

Haeba balemirui ba bala ho sebedisa dikhemikhale, etsa bonnete ba hore sefatsi se hlahlojwa hantle ka tshwanelo. Etsa bonnete ba hore dikgothaletso tse fumanwang leiboleng di phethahatswa ka hloko le hore ho tshelwa metsi a lekaneng. Molao wa bohlokwa ke hore: Fafatsa mahola a mariha ha a sa ntse a le manyenyane haholo – o se ke wa ema nako e telele haholo hobane ha a se a le maholo haholo, ho tla ba boima ho a fedisa. ■

PIETMAN BOTHA,
MOTHUSI YA IKEMETSENG WA TEMO

LENTSWE LA... ho Ngaka Tobias Doyer

TLHAHISO YA TEMO E THATA EBILE E BATLA HORE BAHLAHISI BA IKITLAETSE MME BA BE LE BOIKEMISITSO. NAKONG ENA YA HLABULA, MOKGATLO WA TEMO, HAHOLOHOLO BAHLAHISI BA DIJOTHOLLO BA TOBANE LE HO HLOKA BONNETE KA LEBAKA LA KOMELLO YA *EL NIÑO* E RUTHUTHANG HAHOLOHOLO KA BOPHIRIMELA.

Bakeng sa bahlahisi, ena ke ntwala e le nngwe kgahlano le ditlhaselo tsa dikarolo le hona ho se be le tsebo e tsepameng ya tlhaho, mme e batla tshepo e sa kgotlweheng le mamello e le ho leka ho hlola diphephetso tsena.

Le ka ntle ho komello, mokgatlo wa dijothollo o tswela pele ho etsa bonnete ba paballo ya dijo ka katleho bakeng sa baahi ba Afrika Borwa. Ha dinaha tse ding tsa Borwa ba Afrika di tobana le tala ka lebaka la bofutsana le ho hloka bokgoni ba tlhahiso, baahi ba Afrika Borwa ba ka dula ka tshepo.

Bahlahisi ba dijothollo ba hlalisa phephelo ya dijothollo, tse ka sebediswang ho tswa ho dithomelontle, tlhahiso ya mehlape ya diphoofolo le tshebetso ya tsona e le ho matlafatsa tshireletso ya dijo haeba ho hlokeha jwalo. Hona ho toboketsa bohlokwa ba maano a mebaraka e lokolohileng, ka mekgwa e tshwaneleheng ya phephelo e le ho etsa bonnete ba tlhahiso ya matjhaba e hlamatsehlang. Mekgwa ena e kenyeletsa dithophiso tsa tshebetso, ho fihlella mahlale a bohlokwa a dijini esita le dithekenoloji tse ding, ditefello tsa ditjhelete esita le ho baballa bahlahisi ka ho ya ka maemo a lehodimo a lokileng ka ho fetisisa.

Ke rata ho tiisetse bohle bao e leng ditho hore ha ba bang feela nakong ena e oho lokelang ho etswa diqeto tse matla. *Grain SA* e tshehetsa e sa kgathale bahlahisi bohle ba hlahang ka makgalo ohle e le ho etsa bonnete ba hore re theha tikoloho eo ho yona bahlahisi ba dijothollo ba ka sebensang mapolasi a bona ka katleho. Hona ho kenyeletsa tikoloho ya molao, e etsang bonnete bah ore bafuputsi ba tadimana le diphephetso tsa bohlokwa haholo tseo bahlahisi ba dijothollo ba tobaneng le tsona le ho etsa bonnete ba hore ho ba le mebaraka e hlwahlwa hara dintho tse ding.

Le hoja bahlahisi ba bile le diphephetso tsa hore ba tswelle nakong ena ya selemo sa temo, re ntse re tswela pele ho ntlafatsa meedi e le ho etsa bonnete ba tshireletso ya ditho tsa rona. *Grain SA* e tla tswela pele ho amana le mmuso e le ho fana ka thuso ya ditjhelete ho tswa ho letlole la ditjhelete la dikoduwa tsa temo, phihlello ya ditharollo tsa mekitlane e kgonehang esita le inshorensense ya lekeno e kgonang ho thusa bahlahisi ho hlola mathata.

Hopola ho ikopanya le baahisani ba hao le ba sehlopha sa heno sa temo e le ho thusana ka mehopolole ho ba le tshepo nakong ena e boima.

– Ngaka Tobias Doyer ke mohlanka e moholo wa phethahatso wa *Grain SA* (CEO), mme yena o ingodiseditse sehlopha sena ka Pherekong 2024. ■

SEBOKA SA 2024:

LOHA MAQHEKA E LE HORE O IPABOLE NAKONG YA DIPHEPHETSO

SEBOKA SA *GRAIN SA SA 2024* SE BOTSITSE PO-TSO ENA E LATELANG SELEMONG SENNA KA LA 13 LE 14 HLAKUBELE: 'KE ENG SE HLOBAETSANG BALEMIRUI BOSIU?' MME TJHEBOKAKARETSE KE HORE BALEMIRUI BA KA E TSA MAQHEKA. SEBOKA SE FANE KA MONYETLA WA BOHLOKWA KAPA LEPATLELO BAKENG SA DITHO TSA *GRAIN SA*, BANKAKAROLO, BAETSI BA MAANO, BAFUPUTSI LE DITSEBI TSA INDASTERI HO KOPANA HAMMOHO LE HO BUISANA KA DINTLHA TSE TSHWANELEHANG TSE AMANG INDASTERI YA DIJOTHOLLO.

Selemong se fetileng, indasteri ya Afrika Borwa ya dijothollo le peo ya oli e tsebilwe ka ho kopana ha mathata le diphunyeletso tse itseng. Mookotaba wa selemo sena o reretswe ho ruta balemirui kamoo ba ka laolang maemo ana a ikgethileng a thata – ekaba diphephetso tsa selemo, tse amanang le tlelaemete kapa tsa botho.

Lenane la ditaba le ne le hlahisitswe ka dikarolo tse kgolo tse tharo. E qadile ka tlhahiso ya David Hughes, motlatsamodulasetulo wa Mokgatlo wa Bolaodi ba Mapolasi a Matjhaba, mme e file ba leng teng sebokeng tlhokomediso mabapi le diphephetso tseo balemirui ba dijothollo tsa Argentina ba lokelang ho kopana le tsona.

Dihlooho tsa dipuisano tsa dihlotshwana di ne di kgethilwe ka hloko e le ho matlafatsa le ho thusa balemirui ho etsa diqeto nakong ya diphephetso le ho nahana ka botebo mabapi le ditaba tsa bohlokwa tse ahang indasteri ya dijothollo mona Afrika Borwa. Dipuisano tsa dihlotshwana di botsitse balemirui kamoo ba kgonang ho boloka tikoloho e tshwarellang ya tlhahiso ka teng.

Nakong ya dikgetho, modulasetulo wa *Grain SA*, e leng Derek Mathews, o ile a boela a kgethwa ka ntle ho kganyetso. O tla tshehetswa ke batlatsi ba babedi ba modulasetulo e leng Richard Krige le Jeremia Mathebula. Sehlopha sena se lokile bakeng sa mosebetsi o tlang, oo ho ona ntho ya bohlokwa ka ho fetisisa e leng ho etsa bonnete ba hore ho ba le tshwarello ya moruo bakeng sa balemirui ba dijothollo ka hara naha.

HO AROHANA KA DIHLOTSHWANA

Ho ile ha buisanwa ka ditaba tse mmalwa tsa bohlokwa nakong ya ho arohana ka dihlotshwana. Ditshitiso ka hara indasteri ya dijothollo di ile tsa hlahlobiswa ka botlalo. Tsena ke tse ding tsa dintlha tseo ho ileng ha buisanwa ka tsona:

Poone

- Dithomellontle: Ha re tadima disebediswa tsa jwale le bokgoni, Afrika Borwa e sebetsa hantle haholo ha re tadima dithomellontle, empa hona ho ka ntlafala ka disebediswa tse betere le bolaodi ba ditshitiso.
- Dipalangwang: Ha re tadima poone e tshweu, diterene e ntse e le bothata mme ka hona ho sebetsa makoloi haholo. Ho hlahlojwa merwalo e sa tlwaelehang, empa ditumello le mangolo a tso-

Ramoso Pholo, eo e leng setho sa lekgotla sa Grain SA sa Lebatowa la 28, o ile a kgethwa e le sebui sa bohlokwa se ipabotseng 'ho tswa ho ba dutseng' ke ditho tsa bophatlalatsi kapa baqolotsi ba ditaba. Kopu ya hae ya ho thusa balemirui ba sebaka sa habo ba sokolang haholo ka lebaka la komello – mme kamora ho thefulwa ke dikgohola tse matla nakong ya selemo se fetileng sa temo – e ile ya kgwephela maikutlo a tebileng.

Clifford Mthimkulu o ile a kgethwa ho ba setho se setjha sa lekgotla bakeng sa Lebatowa la 31.

Tshebediso ya elektroniki bakeng sa ho vouta e qadile ka ho hlahisa dikarabo tse ahang kamora kopano ka nngwe, ho theha monyetla wa ho bokeletsa dintlha tsa bohlokwa le maikutlo a ditho.

Ho etella seboka pele: *Jeremia Mathebula (motlatsamodulasetulo), Nico Vermaak (mongodi wa khamphani), Derek Mathews (modulasetulo), Ngaka Tobias Doyer (CEO) le Richard Krige (motlatsamodulasetulo).*

na e ntse e le bothata bo tswellang. Ha se disebediswa tsohle tsa merwalo tse loketseng merwalo ena.

- Melawana ya tekanyetso: Melawana ya tekanyo e phatlaladitswe ka molao ka hara *Government Gazette*.
- Tekanyo ya dijalo: Dipalopalo tsa *National Crop Estimates Committee* di bontsha hore ho fokola le ho haella ha disiu tsa poone e tshweu – mme malebana le dipalopalo tsa tshebediso le dithomelontle dinaheng tsa boahisani, merwalo ya disiu e ne e le haufi le ho hloka phaello. Leha ho le jwalo, thepa e setseng e ile ya thusa ka maemo ana. Ho ka ba le sekgahla sa tshenyo ho thepa nakong ya bokamoso haeba kotulo e ntse e fokola ho tswela pele.

Sonobolomo

- *Sclerotinia*: Ho ile ha etswa pehelo ka mesebetsi ya *South African Sclerotinia Research Network (SASRN)*. Ho ile ha buisanwa ka mekgwa le diprojeke tse ntjha e le ho fedisa bolwetse bona esita le diphesente tse amoheleheng tsa *Sclerotinia* ho dipeo.
- Matsatsi a ho jala: Ngaka Safiah Ma’ali ya tswang ho *Agricultural Research Council (ARC)* mane Potchefstroom o ile a fana ka pehelo mabapi le matsatsi a ho jala sonobolomo esita le dintlha tsa tikoloho tse kang komello le kamoo di amang difuperweng tsa

Tse ding tsa difahleho tse tlatseng setswalle tsa sehlopha sa Phahama Grain Phakama Farmer Development: *Jacques Roux (molaodi wa ntshe-tsopele ya lebatowa: Freistata Botjhabela), Liana Stroebele (molaodi wa ditshebetso le kwetliso) le Johan Kriel (molaodi wa ntshe-tsopele ya lebatowa: Freistata Bophirimela).*

oli ka teng. Diphetho tsa diteko tsa *ARC* di paka hore matsatsi a lokileng a ho jala a dumella balemirui ho sebedisa monyetla wa dithempheretjha tse phodileng tsa mobu le hona ho eketsa bongata ba mefuta ya dimela.

SELEMO SE LATELANG

Grain SA e entse bonnete ba ho tiisetša ba tšileng sebokeng hore mokgatlo o tla tswela pele ho sebeletsa se tla tswela ditho tsa ona molemo, e leng ho tadimana le moruo o atlehileng le tlhahiso e tshwarellang ya dijothollo. *Grain SA* jwaloka mokgatlo wa indasteri o itlama ho sebetsana le dintlha tse hlahisitsweng nakong ya Seboka, ho hodisa mokgatlo ka tsona le hona ho hasa molaetsa wa tshepo, o kgothatsang, empa o nang le sepheo ho balemirui bohle ba ona. ■

Metswalle ya Pula Imvula: *Lehlohonolo Bakwa (moithutwana wa dikgokahano), eo e leng karolo ya sehlopha sa bohlophisi sa Pula, le Phumzile Ngcobo, mothusi wa molaodi wa lebatowa.*

SEHLOPHA SA BOHLOPHISI

Maemo a lehodimo

a ama ditheko tsa poone

HA AFRIKA BORWA E NTSE E TSWELA PELE SELEMONG SENA SA MEBARAKA YA DIJOTHOLLO, KOMELLO YA NAKO E TELELE ESITA LE DIPULA TSE MPE DI ILE TSA BAKA DIPHEPHE-TSO TSE KGOLO BAKENG SA BALEMIRUI BA LEHAE, E LENG NTHO E ILENG YA AMA TLHAHISO HAHOLO. LEHA HO LE JWALO, MEFUTA ENA YA DIPULA TSA MORAORAO LE PULA E NANG HO SA LEBELLWA DI ILE TSA TSHEHETSA DITHEKO MMARAKENG WA LEHAE.

Segqahla sa komello se ile sa nama ho feta meedi ya Afrika Borwa mme sa ama dinaha tsa boahelani tse kang Zambia, Malawi le Zimbabwe, tse ileng tsa tlhahisa e le dinaha tsa koduwa. Dinaha tse-na jwale di ka itshetleha ka dithomellontle tsa Afrika Borwa ho fihlella ditlhoko tsa tsona.

South Africa's Crop Estimates Committee (CEC), eo mosebetsi wa yona o moholo e leng ho fana ka ditekanyetso tsa nako le nako mme tse nepahetseng tsa maemo a tlhahiso ya dijalo mona Afrika Borwa, e theotse bolepi ba yona ba pele bakeng sa poone le dijalo tse ding tsa hlabula ka lebaka la maqhubu a jwale a motjheso a tswa ho *El Niño*.

Ho ya ka pehelo ya CEC, tlhahiso ya poone bakeng sa 2024 e lebeletswe ho ba ditone tse dimilijone tse 13,255. Ponelepele ena e lepa hore ho tla ba le phokotseho e ka bang 7,69% ho tswa tekanyetsng ya ditone tse dimilijone tse 14,359, ka tebelo ya tlhahiso ya 5,03 t/ha. Ha ho bapiswa le dijalo tsa 2023, tekanyetso ya poone bakeng sa 2024 e tlase ka 19,32%, mme e theohile ka palo ya ditone tse dimilijone tse 3,174.

Mabatowa a maholo a tlhahiso ya poone e leng – the Freistata, Mpumalanga le Leboya Bophirimela – a lebeletswe ho thusa ka 79% ya pokello yohle ya poone bakeng sa 2024. Bakeng sa nako ya selemo sa mebaraka sa 2023/2024, dithomellontle di lebeletswe ho kenyeletsa ditone tse 548 000 tsa dihlahiswa tse sebeditsweng tsa poone le 3 210 000 t ya palo yohle ya poone (NAMC, Supply and Demand Estimates, Hlakubele 2024).

Diphetoho tse ka kgonehang tse bakilweng ke komello ho dijothollo di ka kenyeletsa:

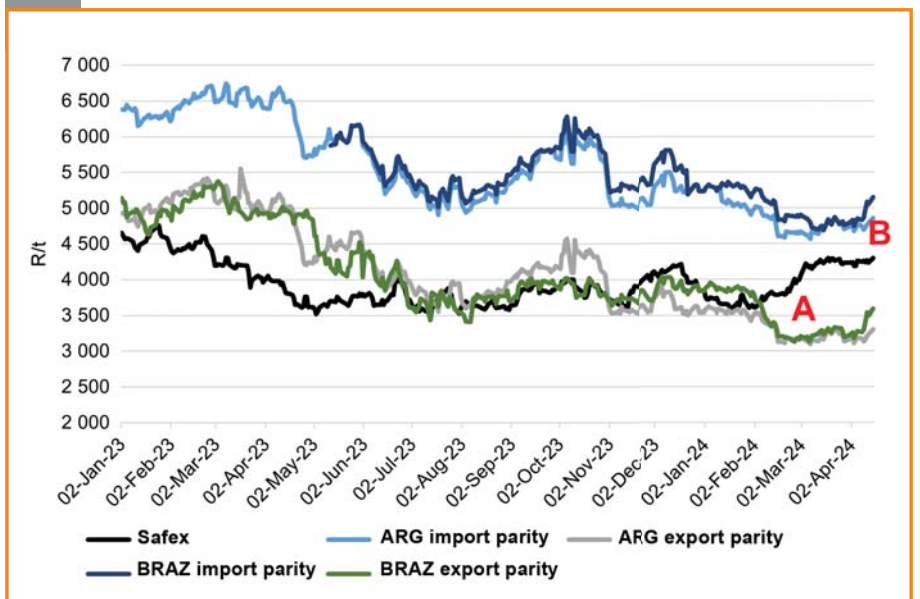
- **Phokotseho ya phepelo ka lebaka la tlhahiso e fokotsehileng ya temo:** Komello e ka baka tlhahiso e fokolang le phokotseho ka kakaretso ya tlhahiso ya temo ya poone. Balemirui le bona ba ka ba le kotulo e fokolang mme ba kotula dijalo tsa boleng bo fokolang.
- **Diphetophetoho tsa ditheko ka lebaka la komello:** Ha komello e ama tlhahiso ya poone, e ka baka diphetophetoho tsa ditheko

mmarakeng. Qalong ditheko di ka phahama ka lebaka la phepelo e fokolang e bakilweng ke komello. Leha ho le jwalo, ha komello e ntse e tswela pele kapa e ama karolo e kgolo ya mabatowa a hlahisang poone, ditheko di ka fetofetoha haholo ha nako e ntse e feta hoy a ka dintlha tse kang sekgahla le bolelele ba nako ya komello esita le matla le boikarabelo ba mebaraka.

- **Diphetoho tsa boitshwaro ba moreki:** Bareki ba ka ikarabela dithekong tse phahameng esita le phokotseho ya phumaneho ya poone ka ho fetola boitshwaro ba bona ba ho reka. Ba ka batla mefuta e meng ya dijo, ba fokotsa tsherediso ya dihlahiswa tsa poone kapa ba kgetha dijo tse ding tse theko e tlase. Phetoho ena ya boitshwaro ba bareki e ka tswela pele ho ama tlhoko le mefuta ya ho beha ditheko mmarakeng wa poone ha nako e ntse e feta.
- **Dithomellohare ho tsitsisa mebaraka:** Bakeng sa ho arabela phokotseho ya tlhahiso ya lehae le ditheko tse phahameng, dinaha di ka kgetha ho romella poone ka hare ho tsona ho tswa mabatoweng a mang e le ho tsitsisa mebaraka ya tsona le ho nnetefatsa phepelo e lekaneng. Ho romella poone ka hare ho ka thusa ho fihlella ditlhoko, ho fokotsa dikgaello esita le ho theola sekgahla sa komello ho barei ba lehae le paballo ya dijo. Leha ho le jwalo, ho itshepela dithomellohare le hona ho baka ho tshepa mebaraka ya ka ntle.

Kerafo ya 1 e bontsha motsamoa wa ditheko tsa poone e tshelha e kotutsweng Randfontein selemong se fetileng. Ho feta mona, kerafo e bontsha hore bakeng sa selemo sa mebaraka sa 2023/2024, ditheko

1 Ditheko tsa poone e tshelha e kotutsweng Randfontein.

Mohlodi: Grain SA
Dintlha tse nepahetseng ka la 16 Mmesa 2024

PULA IMVULA

Bahlophisi

PHAHAMA GRAIN PHAKAMA: PRETORIA
PO Box 74087
Lynnwood Ridge
0040
■ 086 004 7246
■ www.grainsa.co.za

MOHLOPHISI WA PHATLALATSO

Liana Stroebel
■ 084 264 1422 ■ Ofisi: 012 943 8285
■ liana@grainsa.co.za

MOLEKANE HO TSA BOPHATLALATSI

INFOWORKS MEDIA PUBLISHING
Motlatsi wa mohlophisi – Louise Kunz
■ louise@infoworks.biz

Moetapele wa sehlopha – Johan Smit
■ 082 553 7806 ■ Ofisi: 018 468 2716
■ johan@infoworks.biz

Bophatlatlati – Elizma Myburgh, Jesseme Ross

Lenaneo la PGP

la Ntshetsopele ya Molemi

BAHOKAHANYI BA NTSHETSOPELE

Jacques Roux
Freistata Botjhabela (Bethlehem)
■ 082 377 9529 ■ jacques.rouxjr11@gmail.com

Johan Kriel

Freistata Bophirimela (Bloemfontein)
■ 079 497 4294 ■ johank@grainsa.co.za

Mpumalanga/KwaZulu-Natal (Louwsburg)

Lanalie Swanepoel (Mothusi ofising)
■ Ofisi: 012 943 8289 ■ vryheid@grainsa.co.za

Graeme Engelbrecht

KwaZulu-Natal (Dundee)
■ 082 650 9315 ■ graeme@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8287 ■ Nkosinathi Mazibuko

Phumzile Ngcobo (Mothusi: Dundee)

■ 060 477 7940 ■ phumzile@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8287 ■ Nkosinathi Mazibuko

MJ Swart

Kapa Bophirimela (Paarl)
■ 072 090 7997 ■ mj@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8285 ■ Hailey Ehrenreich

Du Toit van der Westhuizen

North West (Lichtenburg)
■ 082 877 6749 ■ dutoit@grainsa.co.za
■ Ofisi: 012 943 8290 ■ Lebo Mogatlanyane

Eric Wiggill

Eastern Cape (Kokstad, Mthatha and Maclear)
■ Luthando Diko (Mothusi ofising: Kokstad)
■ Cwayita Mpotyi (Mothusi ofising: Mthatha)
■ Lindie Pretorius (Mothusi ofising: Maclear)
■ 082 620 0058 ■ eric@grainsa.co.za
■ Offising: 012 943 8277

PULA/IMVULA E FUMANEHA

KA DIPUO TSE LATELANG:

Sesotho/Tswana, English, Zulu/Xhosa.

Articles written by independent writers are the views of the writers and not that of Grain SA.

di batla di kgannela ho ya ho thomello ya ka hare (ditheko tsa thomellohare tsa Brazil le Argentina). Kerafo ena e hlaloswa hape mona ka tlase:

- **Ntlha ya A** ke ntlha eo ho yona theko ya *South African Future Exchange (Safex)* e leng boemong ba thomellontle, e leng moo poone ya lehae e ka phehisang le matjhaba. Afrika Borwa e tla dula e le boemong ba thomellontle ha naha e na le masalla a thepa a fetang tlhoko ya lehae (matsatsi a tlohang ho Motsheanong 2023 ho isa Hlakola 2024). Hona ho ka ba ha fokotsa dithomellontle tse ngata tse bang dikgaello lehaeng.
- **Ntlha ya B**, leha ho le jwalo, ke ntlha eo ditheko tsa *Safex* di kgannela ho dithomellohare. Mona ke moo theko ya thomello ya ka hare ya poone e leng tlase ho feta ya poone e hlahisitsweng lehaeng kwano. Ha naha e na le kgaello ya thepa, hangata ha tlhoko e feta phepele ya lehae, ditheko di tla kgannela ho thomello ya ka hare (Hlakola 2024 ho isa Mmesa 2024).

QETELLONG

Balemirui ba sebetsa hara naha e thata e tsejwang ka dipheleho le tlelaemete e fetofetohang, bolepi bo fokotseileng ba dijalo le ditheko tsa mebaraka tse fetofetohang. Diphephetso tse na di bontsha bohlokwa ba mamello, boitlwaetso le meralo e hlwahlwa bakeng sa balemirui ba ntseng ba hola ha ba ntse ba leka ho ntshetsa pele bophelo ba bona le ho thusa ka paballo ya dijo.

Bakeng sa balemirui ba ntseng ba hola, ho kgema le makatikati ana a fetohang a mebaraka ho hloka kananelo ya phetoho, mamello le meralo o sebetsang. Hona ho ka etswa ka ho itlwaetsa esebetsi ya tlhahiso, ho fetola dijalo, ho fuputsa mebaraka, ho hlahisa le ho sebedisa meralo ya mebaraka kapa ho tsetela dihlahiswa ho buisana ka matla ka dipheleho tsa tlhoko, ditheko le boitshwaro ba moreki kamora komello. Ka lebaka la boitshimollelo le boikemisetsa, balemirui ba ntseng ba hola ba ka fetola diphephetso tse na ho ba menyetla bakeng sa kgolo le tshwarello. ■

**LERATO RAMAFOKO,
MOITHUTWANA WA MOHWEBI
WA TEMO, GRAIN SA**

THIS PUBLICATION IS MADE POSSIBLE
BY THE CONTRIBUTION OF THE MAIZE TRUST

Lenaneo le fetolang bophelo

Ho kgothatsa balemirui ho mamella

BALAODI le batataisi ba ntshetsopele ya lebatowa ba *Phahama Grain Phakama (PGP)* ba ile ba etela balemirui ba 55 ba tswetseng pele le balemirui ba projeke pakeng tsa la 20 Hlakubele le 16 Mmesa. Le ka ntle le ho fana ka keletso, le leng la mabaka a bohlokwa a ho etela mapolasi e bile ho kgothatsa balemirui ho mamella le ka ntle ho diphephetso.

Ho fihlella sepheo sona seo, sehlopha sa diphuputso (se kgothatsang balemirui) le sona se ile sa etela moo. Sepheo sa dikopano tsenatse ileng tsa tshwarwa qalong ya Mmesa, e ne e le ho bokella ditefo tsa botho ba selemo se setjha le ho tsebisa ditho tse hlwahlwa ho ya ka dathabeisi le ho buisana ka ditaba tsa selemo se tlang tsa *Beyond Abundance Project*.

Sebakeng sa Louwsburg, ho bile le diketelo tse leshome le motso o mong. Motataisi Timon Filter o hopoditse ka ho etsa patlisiso mabapi le mesebetsi ya ho thibela tshenyo ya nako – mohlala, ha dikarolo di hlophiswa ho lokisa terekere kapa ho boloka ho ikamahanya le kontraka ya kotulo e le ho etsa bonnete ba hore o fihla ka nako e nepahetseng.

Polasing ya Mlotshwa Mathews Mfanimpela (monkakarolo ya projeke ya SACTA) sebakeng sa Louwsburg, dinawa tsa soya tshimong e nngwe di se di ntse di lokile, athe tshimo e nngwe e hloka diveke tse ka bang tse pedi hape. Nako ke ntho tsohle mme o itokiseditse ho e fihlella hantle selemong sena.

Eric Wiggil (molaodi wa ntshetsopele ya lebatowa) o ile a etela mapolasi a mane ka palo sebakeng sa Kokstad. Polasing ya Nomlala Siyabonga, poone e omella hantle. Sekotudi sa 66/66BR sa nako e kgutshwanyane se sebeditse hantle ho feta nakong ena ya komello.

Ho Sehlopha sa Diphuputso sa Salubinza mane Mpumalanga, ntjhafatso ya botho e ne e le ntho e tafoleng. Ho bile ho entswe ditlhophiso bakeng sa ketelo ya baithuti ho tswa Netherlands hamorao ka Mmesa. Baithuti ba batla ho tseba haholwanyane ka diphephetso le dipale tsa katleho tsa balemirui ba baamehi ba banyenyane ba Afrika Borwa.

Tsetela KWETLISONG

KA nako e qalang ho tloha ka la 20 Hlakubele ho isa 12 Mmesa, ho hlahisitswe dithupello tse leshome le metso e mmedi ho Freistata Bophirimela, Mbombela, Louwsburg, Dundee, Lichtenburg, Maclear le Kokstad. Ho balemirui ba 109 ba bileng teng kwetlisong, palo yohle ya 101 e atlehile kamora ho hlahlojwa le ho lemohwa.

Dithupello tse hlahisitsweng e bile:

- Dithupello tsa boitsebelo ka ketso – polantere le sefatsi se seholo se nosetsang (dithupello tse supileng).
- Selekela sa Mebaraka ya Dijothollo (dithupello tse hlano).

Paul Wiggil o hlahisitse thupello ya letsatsi le le leng ka polantere le sefatsi se seholo mane Gadalene Farm haufi le Kokstad mane Kapa Botjhabela. Ba neng ba le teng ba itse dintlha di ne di hlakile mme ba filwe mekgwa e ka sebedisang hang masimong.

Lani Kruger o entse selelekela bakeng sa thupello ya mebaraka mane Laeboraring ya Machadodorp, Mpumalanga. Ba neng ba le teng ba ile ba ananela thupello ena e le e fahlollang mme ba ikemiseditse ho sebedisa tsebo eo e ntjha.